

Nr 250.

Av herr **Lindhagen**, *om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt initiativ till internationellt erkännande av varje nations rätt att leva sitt eget fria liv.*

Ett land är icke längre något för sig på samma sätt som förr. De nya uppfinningarna ha underlättat samfärdseln i oanad grad. Industrialismen har skapat världsmarknaden eller det oundgängliga varuutbytet mellan alla länder. Penninghushållningen har utträngt naturhushållningen. Kapitalet behärskar därigenom hela världen, utan att något land kan undandraga sig dess inflytande. De härunder lidande och främst arbetaremassorna ha å sin sida organiserat en samling av människorna i hela världen till kamp för människovärdet emot profiten.

Dessa tilldragelser ha föranlett en omskapning av det internationella samlivet. De gemensamma intressena och de därav föranledda personliga sammanträffandena ha i allt större utsträckning grundlagt ett behov av samförstånd och ordnade förhållanden. Ur detta behov har sedan trängt sig fram medvetandet om, att den eftersträfvade internationella nya ordningen måste även den vara en rättsordning. Det börjar således skönjas omsider en verklig ljusning bortom de gamla normerna, som styrt mellanhavandet mellan olika länder och företrädesvis utmynnat i ömsesidigt fiendesinne, slug beräkning och hänsynslös exploatering. Vänskapliga internationella överenskommelser och lagstiftningar på de ekonomiska, civilrättsliga och statsrättsliga områdena växa fram ur den nya jordmånen.

Med detta följer också en nödvändig förvandling i de skilda ländernas inrikespolitik, ehuru insikten därom endast gör sig långsamt gällande. Det skall nämligen alltmer visa sig, att en myckenhet inre förhållanden icke vidare stå att ordna på ett tillfredsställande sätt av varje land för sig. På grund av sambandet mellan världskonjunk-

turen framtvings ett samfällt internationellt avgörande och samarbete. Utrikespolitiken kommer i följd härav att alltmer sammanfalla med inrikespolitiken och få en helt annan och vidsträcktare uppgift än i gångna tider. Därmed framträda kraven på nya och demokratiska former även för utrikespolitiken. Det administrativa envælde, med vilket diplomatin styrt dessa ting som sin enskilda angelägenhet, måste giva rum för öppna förhandlingar och folkmaktens deltagande i avgörandena även av de utrikespolitiska angelägenheterna.

Världssamhällets demokratiska grundvalar.

Det internationella livet befinner sig följaktligen uti en brytningsperiod, där gammalt töcken och nya utsikter växla och sammanblandas på mångahanda sätt. Under sådana förhållanden kan det icke vidare sägas vara lönlöst eller förmätet att även tänka ut tankarna. Med andra ord, den oundgängliga konjunkturpolitiken bör ledsagas av ett officiellt begrundande även av principerna.

Grundproblemet är, att världssamhället uppbygges på samma grund som dess delar eller rättens grund. De viktigaste förutsättningarna därför äro följande.

För det första bör varje medlem, nation eller stat i det internationella samfundet vara i sitt eget inre liv fri och oberoende samt besjälad av det stora helas bästa. Detta förutsätter en demokratisering av författningen i de olika länderna. Demokratien har visserligen en oändligt lång lärospån framför sig även hos folk, där den vunnit inflytande på statsstyrelsen. Dess uppfattning även i fredsfrågan kan vara fördunklad i mångahanda måtto särskilt i de mäktigaste länderna. Det förnuftiga slår dock lättare rot i denna jordmån och skall alltid göra det en gång till sist. De djupa leden ana nämligen, att deras verkliga intressen i det dagliga slitet främjas bättre med en mellanfolklig rättsordning än genom en politik, som bygger på våld och våld samt brutal egen nytta. En demokratisering av författningen bör därför hjälpa fram till inflytande den hos folksjälens slumrande känslan, att världsfreden är menige mans vän och hjälpare. Ett land, som styres autokratiskt eller genom fåvälde, kommer alltid att stå vida längre bort från ett vaknande internationellt rättsmedvetande.

Den andra stora grundvalen för en mellanfolklig ordning blir en lagstiftning om själva rättsprincipen, en internationell magna charta, som fastslår de naturliga medlemmarnas frihet och okränkbarhet. En

följd härav är inrättandet jämväl av internationell rättsskipning, som vid tvist eller olika tolkningar tillämpar denna lag med kompletterande författningar för rättslivets detaljer.

Slutligen måste man hoppas på tillkomsten en gång av ett internationellt hjälpspråk eller världsspråk, som vid sidan av modersmålet inläres i alla skolor i hela världen. Denna sak har med rätta blivit kallad kronan på fredsverket. Man kan förstå, vad det skulle betyda att skapa ett sådant föreningsband mellan de olika språkfamiljerna eller med andra ord att, såsom det uttryckts, sammanföra andarna inom hela världen med varandra.

Det kanske betydelsefullaste hindret för tillkomsten av ett internationellt rättssamfund på ovannämnda grundvalar är kriget eller med andra ord lösningen av mellanfolkliga tvister genom vapenmakt. Kriget lever kvar ännu sedan gamla tider och är icke blott en olycklig tillfällighet utan en internationell institution, med vars organisation det internationella lagstiftningsarbetet på ett förhärskande sätt sysselsätter sig. Det gäller således framför allt att avskaffa kriget. Att lyfta rustningsbördorna från mänskligheten till förmån för det produktiva arbetet är en vinning av omätlig betydelse. Den andra lika betydelsefulla vinningen är alla de vägar, som därigenom läggas till rätta för en samfald framryckning mot det internationella rättssamhället. Fredssträvandena äro den sammanfattande beteckningen för allt det arbete, som nedlägges på krigets avskaffande. Detta arbete måste ske i det lilla. Men det förhjälpes till allt större framgång i den mån det kan samtidigt inrikta sig mot rättsprinciperna. Det är därför en fråga för dagen, som även den parlamentariska politiken ej får stå främmande för, hur detta arbete skall bedrivas och med vilka uppgifter den för närvarande kan och bör sysselsätta sig.

Krigens orsaker.

Krigen kunna ej upphöra, förrän deras orsaker upphört. Detta bör vara obestriddigt. Alltså gäller det att undersöka orsakerna och sedan se till vad som kan mest effektivt åtgöras för att undanröja desamma. Om vi blicka oss ikring och samtidigt tänka efter något, synes världssituationen vara ungefär följande.

Anledningar till väpnade uppgörelser voro en gång i tiden understundom religiösa svärmerier eller andra dylika ideella bevekelsegrunder. Denna epok tillhör det förflutna. Man torde kunna konstatera, att världs-

freden knappast vidare kan bliva hotad av dylika orsaker. Här kunna vi således anteckna en vinst för alla tider genom kulturarbetet.

En annan orsak till krig var förr i tiden avsikten att röva löst byte. Dessa tilldragelser äro likaledes ett för länge sedan avslutat kapitel i historien. Det kan förekomma ännu små lokala ansatser därtill hos vilda stammar i undangömda trakter. Men för världsfredens vara eller icke vara äro dylika yttringar av forntidens seder betydelselösa.

Den i alla tider vauligaste orsaken till krigsutbrott har emellertid varit ett samfunds, såsom en stams, en nations eller en av flera nationaliteter bildad stats, ävlan att utöka sitt territorium. Bevekelsegrunderna ha varit att vinna den ökning av makt i allmänhet, som följer med herravälde över jorden, att samla under en styrelse landområden bebodda av samma nationalitet, att vinna nya bosättningsmöjligheter för ett befolkningsöverskott eller att eljest bereda sig nya ekonomiska möjligheter. Här se vi således, hur även uti det mellanfolkliga livet jordfrågan är grundvalen för politiken såsom den i själva verket är även inom varje land, om än blicken under vissa tider är skymd för detta betydelsefulla förhållande. Det är denna krigsanledning, som fortfarande lever kvar, och det är därför den, med vilken vi måste sysselsätta oss.

Även här har emellertid rättsmedvetandets framsteg och en alltmer utbredd stadga i jordförhållandena begränsat krigsanledningarna.

För det första måste vi anse, att territoriell utvidgning på andra folks bekostnad för vinnings skull är principiellt förkastat mellan *de så kallade civiliserade nationerna*. Den sista stora urladdningen från de åskväder, som av dessa förevändningar ständigt gingo ut över mänskligheten, voro säkerligen de napoleonska undertryckningsförsöken i stor omfattning. Man fick nog då av dylika utsvävningar. Sedan dess förekomma dylika ansatser icke såsom självständiga företeelser, utan mera såsom tillfälliga kvarlevande yttringar av de gamla vanorna i samband med krigskonflikter av andra anledningar. Sådana mörka fläckar har exempelvis Tyskland fäst vid sin historia genom att i samband med sin stora kamp för att samla den tyska befolkningen till en enhet även passa på och undertrycka mot deras vilja såväl dansk nationalitet i Nord-Schleswig som fransk nationalitet i Elsass-Lothringen. Det internationella rättsmedvetandet är emellertid på det klara med, att sådana övergrepp icke vidare få förekomma. Den offentliga diskussionen och de olika traktaterna bekräfta detta på mångahanda sätt. Ett påtagligt uttryck för detta nyvunna rättsmedvetande innefatta såsom det synes de första med anledning av balkankriget förda fredsunder-

handlingarnas resultat beträffande Albanien. Säkerligen skulle, ifall detta krig utbrutit för femtio år sedan, man svårligen kommit till en sådan enighet om eller ens en tanke på att det lilla albanska territorium med sina svårbestämliga gränser skulle enligt sin egen önskan bilda en särskild stat, därför att landets invånare för närvarande utgör en särskild nationalitet.

Denna rättsuppfattning är dock icke universell ännu. Man underförstår, att den mellanfolkliga samlingen omfattar endast s. k. civiliserade nationer eller med andra ord de kaukasiska nationaliteterna, som gått i spetsen för de nutida framstegen, tämligen likformigt tillägnat sig dess frukter på ont och gott samt av dessa skäl vunnit herraväldet över världen.

De *gamla kulturfolken i Asien och Egypten*, som i forntiden grundlagt framstående samhällen och då voro den mänskliga kulturens värdare, ha däremot under nyare tider varit uteslutna eller hållna på ett visst avstånd från den nyvunna internationella rättens hägn. Så länge de icke kunna följa med sin tid, bliva de förklarligt nog föremål för ringaktning, och så länge de följaktligen ej tillägna sig den nya tidens maktmedel, ingiva de icke heller någon fruktan. Den internationella rätten sträcker därför icke sin skyddande hand ännu över deras jordområden. De kaukasiska stormakterna tillåta sig att blicka begärligt efter möjligheterna till jordförvärv på dessa håll och ha även begagnat alla tillfällen att skaffa sig makt över asiatiska landamären. En förevändning därtill föreligger alltid i angelägenheten att uppfostra asiaterna till nutidsmänniskor. Detta har å andra sidan lett till en tävlan och ett inbördes misstroende mellan de kaukasiska stormakterna själva. En huvudorsak till osäkerheten i det internationella rättstillståndet ligger i dessa förhållanden.

Botemedlet mot detta onda har redan givit sig till känna. Det har kommit från de hotade folken själva och innefattas i den världshistoriska tilldragelse, som de själva kalla för Asiens uppvaknande. Den gamla asiatiska kulturen, byggd på jord och arbete, har av förhållandenas makt blivit nödsakad att lägga sig till även med industrialismen och militarismen. Det första slaget av denna nya kraftkoncentrering gavs av Japan, som gjorde slut på Rysslands framträngande mot Stilla-havsområdena. Denna nya stormakt blev därmed i ett slag inordnad under de civiliserade nationerna och erkänd medlem av de legitima nationernas förbund. Denna uppgående sol kastar nu knippen av ljus och förhoppningar över Asiens övriga folk, samtiden ser i denna belysning

så tydligt de kommande oundvikliga tilldragelserna, och vi förstå, att i deras spår banas nya vägar för rättstankarna.

Nästa överraskning kom också snart. Kinas jättesprång mot pånyttfödelsen är väl den största tilldragelse vår tids människor upplevat, och säkerligen skall denna resa sig som ett Himalaya uti historien. För den nya ordningen gäller det nu slå sig igenom vanskligheterna. Målsmännen för de kaukasiska stormakternas diplomati, kapitalism och militärvalde frukta säkerligen densamma. De förstå, att det största rov, som återstår, går dem ur händerna. Ännu lärer därför ingen makt ha erkänt republiken. Det privata kapitalet anstränger sig uppenbart för att på sitt sätt öka svårigheterna så mycket som möjligt. Kan republiken emellertid övervinna desamma, får även Kina ögonblickligen sin tillbörliga plats bland de verkligt erkända nationerna. Därmed har också världsfredens problem tagit ett utomordentligt steg framåt.

Detta förefaller så självklart och man tycker, att allas förhoppningar borde samla sig om en sådan lösning. Men vilka gamla, blodlösa tankar har icke en sådan sak att kämpa emot. Om dessa banbrytande tilldragelser där långt borta hör man knappast andra omdömen än det bekanta talet om »den gula faran» för de europeiska folken i allmänhet och försäkringar, att Kinas svaghet vore ett livsvillkor exempelvis för vårt land, enär den ryska politiken därigenom fortfarande fick ett lystmäte, som hölle dess krigstankar borta tills vidare på annat håll. Så olyckligt är det dock icke, att upprätthållande av våld och våld i världen någonsin kan vara eller får vara förutsättningen för en eller flera nationers fred och lycka. Det kan ha sitt intresse att erinra sig, hurusom en av de fyra huvudpunkterna i den framlagda grundritningen till det nya Kina innehöll ett krav på »att göra Kina delaktigt av världsfreden». Det är väl också på det sättet, att när en stormakts styrelse blir kringskuren i sina möjligheter till övergrepp på andra folk, tvingas denna styrelse att ägna sig mera åt sitt lands inre fredliga utveckling. Kinas välfärd är ryska folkets lycka och en välgärning mot det svenska folket.

Emellertid är Asiens rättsordning ingalunda färdig ännu, ehuru den är i antågande. Så länge den ryska styrelsen ännu strävar efter vinning i dessa icke stadgade förhållanden, så länge ännu icke Indien kommit fram till sin frigörelse, så länge Filippinerna med sin japansk-kinesiska släktbefolkning icke erhållit självbestämmanderätt och innan de asiatiska stormakterna kommit till jämvikt sinsemellan och med sina egna ganska mångskiftande underlydande provinser, åtskilligt annat att förtiga, måste man räkna med möjligheten ännu av väldiga sammanstötningar.

Men man kan också tänka sig, att demokratiens växande makt samt stigande upplysning hos regeringar och folk skola finna de fredliga lösningarna.

Om sålunda Asiens folk ävensom egyptierna komma att tämligen snart rycka in bland de tongivande civiliserade nationerna och bliva delaktiga i deras mellanfolkliga rättsordning, ställer sig saken på ett annat sätt med hänsyn till *de särskilt i Afrika levande folkslag, som ännu befinna sig på en primitiv kulturell ståndpunkt* och på vilkas uppfostran till självständiga folk den nya tidens otåliga liv icke synes vilja vänta. Det är till trakter, bebodda av en sådan befolkning, den så kallade kolonialpolitiken riktar sig. Då här gäller en kapplöpning om jordområden med en befolkning utan värn i kultur eller yttre maktmedel, är det klart, att rättstankarna och en på dem byggd rättsordning ej kan hava rum i dessa strävanden, vilka komma att fortfara, så länge oupptagna områden stå till buds. Denna kolonialpolitik är den andra stora orsaken till eventuella krigiska förvecklingar i våra dagar. Konkurrens och rivalitet mellan stormakterna är här en hotande faktor. Likaså frestelsen för en stormakt att tillrycka sig koloniländer från en mindre stat. Den senares gamla statsområde är visserligen skyddat av tidens rättsmedvetande, men detta sträcker sig icke ännu eller åtminstone ej på samma sätt till det mindre landets kolonier, vilkas förvärv självt grundar sig på ett egenmäktigt tillägnande.

Farorna för krigsutbrott i följd av kolonialpolitiken minskas dock alltmer och tåla knappast jämförelse med de hotande utsikter, som vila över det asiatiska problemet. Denna politik är fullständigt avslutad för länge sedan i två världsdelar, Amerika och Australien. Några förvecklingar därifrån i angivet avseende äro uteslutna. Likaledes är Sydafrika nu pacificerat och en trygg ordning införd. I mellersta Afrika ha vederbörande makter kommit överens om vissa gränser, ehuru man i alla fall måste medgiva, att det slutliga besittningstagandet där ännu är så pass lösligt, att anledning till konflikter möjligen kunna inträffa. I norra Afrika äro förhållandena mera invecklade. Dessa trakter ligga nära inpå Europa och äga en befolkning på ett utvecklingsstadium, som ej uti den härskande världspolitikens ögon bereder den förmånen och tryggheten att räknas till de civiliserade folken. Sådana länder äro särskilt ägnade till tummelplatser för en konkurrerande stormaktspolitik utan hänsyn till innevanarne.

Det italienska fälttåget till Tripolis är ett uttryck för kolonialpolitikens kvarstående frestelser. Närmaste orsaken är säkert att söka

i den franska och engelska politikens mera smidiga exploateringar i norra Afrika. Därigenom har den italienska nationalitetskänslan satts på ett alldeles för hårt prov. De ledande makterna inom militären samt finans- och ämbetsmannavärlden ha underblåst denna stämning och även påmint om, att norra Afrika förr var en romersk koloni. När nu detta krig utbröt, så måste detta beklagas, men själva företeelsen är ingalunda något bevis på ett bakslag för tanken om fredsrörelsens landvinningar. Dylika nutida orostecken, som mången tyder så i svart, äro endast brytningar och utslag av den pågående evolutionen mot kolonialpolitikens avslutning och således mot det slutliga försvinnandet av en bland krigsförvecklingarnas orsaker. Allra minst böra, såsom skett, skandinaviska folk fjärran från dessa övergående händelser försänka sig i bekymmer över dem och av dylik anledning förorda ökade militärbördor.

Om således i det internationella folkmedvetandet inväxt känslan av självständiga civiliserade nationers rätt att leva sitt eget fria liv, så har detta folkmedvetande ännu icke vunnit den styrka och självövertinnelse, att den fordrar detsamma för *underkuvade civiliserade folk, som ännu betrakta sig såsom offer för våldet*. Visserligen är denna rättskänsla synnerligen stark hos dessa nationaliteter själva, men hos deras förtryckare är den fördunklad av naturliga skäl. Denna fråga undvikes därför uti de officiella förhandlingarna mellan staterna. Man vill eller vågar icke röra vid denna ömtåliga punkt.

Uti detta upprätthållande av en rättslöshet och undertryckandet av rättstankarna ligger den tredje huvudanledningen till krigets bevarande såsom en internationell inrättning. När våldet på detta sätt sitter i högsätet, kan man icke begära, att det med bibehållande av denna framstående plats skall av egen tillskyndelse proklamera sitt eget upphävande. Det vill även självt vara väpnat i följd av onda aningar, att våld kanske en vacker dag mötes med våld. I detta fall är världsdelen Europa ännu en härd och ledare för detta oefterrättstillstånd. Man behöver blott nämna namnen Polen, Elsass-Lothringen, Finland, Nord-Schleswig, de italiensk-österrikiska gränsmarkerna samt erinra om olikheten i nationaliteternas och statsenheterernas utbredning inom nämnda världsdels sydöstra delar.

En aning om situationens ohållbarhet röjer sig emellertid i de livliga strävandena mångenstädes att med alla medel söka unifiera den omaka landsändan med det stora riket och göra detta så skyndsamt som möjligt, så att ett fullbordat faktum kan föreligga, innan den nya tidens internationella rättstankar fått ett övertag. Unifieringsarbetet

gentemot Finland, preussiska Polen och Elsass-Lothringen äro sådana symtom utan tvivel.

Det blodiga kriget på Balkan är, om man vill se sakerna oförvillat, säkerligen helt enkelt en revolt mot den rättskränkning, som ägde rum i dessa trakter genom underkännande av en nationalitets rätt att vara sig själv. Krigets huvudorsak ligger däri, att alla bulgarer, alla serber, alla montenegriner, alla greker vilja var för sig höra tillsammans och vara ett folk. Detta krigs uppkomst är i alla fall beklagligt. Men det är lika litet som Tripoliskriget ett vittnesbörd om något återfall i fredssakens framryckning. Det är ett utslag av de naturrörelser, som i eruptiva trakter bana väg för det slutliga lugnet. Efter kriget har man säkerligen kommit längre, ett gott stycke väg i alla fall mot det definitiva fredstillståndet.

Bland utomeuropeiska undertryckta folk, som säkerligen en gång skola tillkämpa sig friheten kunna som sagt nämnas Egyptens, Indiens, Filippinernas innevärdare. Kina självt har kanske en inre nationalitetsfråga särskilt i Tibets och Mongoliets nationalitetssträvanden. Även det halvt undertryckta Persien behöver ihågkommas i dess kamp för självutveckling genom egen kraft. En invecklad nationalitetsfråga föreligger för övrigt inom territoriet från Kaukasus till Euftrat och Tigris övre flodområden och även angränsande trakter åt olika håll.

I åtskilliga av dessa fall skall emot varje frihetsrörelse åberopas, att dessa länder ännu icke äro civiliserade och sakna förmåga av självstyrelse. Åtskilligt fog ligger måhända härunder. Men man kan vara förvissad om, att från de härskande makternas sida kommer den rätta tidpunkten att obegränsat framskjutas. Det är riktigare och rättvisare att främst lyssna till vad de undertryckta folken själva ha att säga i detta avseende. Otvivelaktigt är, att vad som kan felas hos dylika folk i utveckling, fylles ofta fortare och ändamålsenligare genom deras egna ansträngningar för sin egen välfärd än under ledning av makter, som främst vilja tillgodose sina intressen.

•

Vi finna således, att det internationella rättsmedvetandet hunnit den utveckling, att man nu erkänner alla civiliserade nationers rätt att leva sitt eget fria liv men att krigsanledningarna fortfarande ligga i lockelserna för de kaukasiska stormakterna att överfalla de asiatiska folkslagen under deras sömn och att göra kolonialpolitik i Afrika på territorier bebodda av naturfolk samt i deras förhårdelse att vaka över sina

oberättigade rov i Europa och även annorstädes. Botemedlen mot dessa krigsanledningar är således Asiens uppvaknande, kolonialpolitikens definitiva avslutning i Afrika samt det ovan nämnda rättsmedvetandets genombrott till förmån även för underkuvade, som stå jämbördes med sina härskare i civilisation eller hunnit därhän, att de med fog kunna begära att få själva bättra sina brister.

Uti det förutnämnda rättsmedvetandets utbredning och förutsättningarna för dess fortsatta frammarsch ligger också en vägledning för bedömande av de skandinaviska ländernas utrikespolitiska läge och vad de kunna behöva offra för sitt försvar. Man måste säga om det vanliga talet, hurusom krig hotar oss när som helst, att detta tal ej är grundat på eftertanke, utan innefattar ett oreflekterat hängivande till en tvångsföreställning från gamla tider. Sverige är exempelvis just typen för ett land, som kommit in i stadgade förhållanden och omhägnas av det internationella rättsmedvetandets landvinningar. Svenskarna äro ett gammalt fritt kulturfolk, ett civiliserat folk av kaukasisk ras. Det har avvecklat alla förhållanden till sina grannar runt ikring, som kunna föranleda tvister, och beröres icke i minsta mån av de svävande situationer, som på sätt ovan sagts kunna annorstädes föranleda krigsutbrott. Landet är till yttermera visso omgärdat av integritets- och skiljedomstraktater, och om dessa ej kunna tillerkännas alltför stor vikt i och för sig, ha de dock sin betydelse och det är därför de äro ingångna. Av dylika skäl har landet åtnjutit en mer än hundraårig fred trots mångahanda krigiska situationer i världen. Finnes det någon rimlig anledning, då nu fredsgarantierna alltmer ökas, att vi skola löpa större fara under de kommande tiderna? Krigsfaran bör nu för oss kunna konstateras vara minimal, om ens någon. Det äventyr, som må förefinnas, är tämligen likvärdigt med den jordbävningsrisk, som vilar över åtskilliga länder och för vilken de ej försäkra sig på något sätt. Vårt land har icke att räkna med samma förhållanden som Persien och Korea, såsom man plägar uttrycka sig. Vi befinna oss som gammal erkänd medlem inom det erkända internationella rättssamfundet.

Internationell lagstiftning för kriget.

Det är naturligt, att så länge kriget består som en internationell institution, blir det en viktig uppgift att kunna åtminstone mildra dess verkningar och begränsa detsamma till rummet. Detta har varit och är fortfarande den huvudsakliga uppgiften för det officiella fredsarbetet

genom regeringarna och diplomaten under påtryckning främst från arbetarnes internationella och enskilda fredsföreningar, som leda fredsrörelsen. De frågor, som därvid för närvarande företrädesvis uppmärksammas, äro följande.

Beträffande först själva krigföringen äro reglerna för lantkrig tämligen bearbetade. Man sysselsätter sig därför mest med bättre och fullständigare bestämmelser för sjökriget. Kaperiet är särskilt förtjänt av att lagbindas. Därtill kommer naturligen nya bekymmer för det uppseglande luftkriget och vad man skall få tillåta sig under krigföring uppe i luften.

Vidare söka smärre stater göra vad de kunna för neutralitetsförklaringar, vilka också någon gång framtvingas av stormakter, när det ligger i dessas intresse. Dessa neutralitetsförklaringar må ha sitt värde, men de lida också av ofullkomligheter, i all synnerhet i den mån de äro endast ensidiga rättshandlingar. En självdeklarerad neutralitet är detta helt och hållet. Garanterad neutralitet kan möjligen urarta till ett protektorat, som ibland kan vara gagneligt även det, men understundom ställer sig hotfullt för den neutraliserade staten. En medlingsform är en neutralitet, som blivit erkänd, men ej garanterad. Detta ämne har, som erfarenheten visat, sina stora vanskligheter. En stor litteratur finns om saken och meningarna gå i många riktningar. Detta beror därpå, att en neutralitetsförklaring är icke en förklaring mot kriget. Den betraktar med en viss högaktning detta såsom en samhällelig inrättning. Då denna faktor emellertid är av ondo och icke en rättsfaktor, är det oundgängligt att, då det gäller uppbyggandet av en rättsbildning kring densamma, det hela måste bliva oklart och förenat med permanenta vanskligheter. I samma mån folkens rättsmedvetande ogillar kriget och särskilt överfall på fria nationer, i samma mån förlora neutralitetsförklaringarna sin betydelse. De äro medel för tillfället, men icke framtidsmedel. Mången frågar sig också, om ej utvecklingen redan kommit därefter, att neutralitetsförklaringarna för civiliserade självständiga länder äro ur spelet och att tiden är inne att gå nya vägar.

Ett särskilt intresse fästes för närvarande vid att söka neutralisera trånga vattenvägar, där en livlig internationell sjöfart går fram.

Nära dessa försök till provisoriska fredsanordningar för vissa territorier stå de s. k. integritetstraktaterna, som onekligen ha ett icke obetydligt värde. Dit äro att räkna Östersjö- och Nordsjötraktaterna av år 1908, avslutade, den förra mellan Sverige, Tyskland, Danmark och Ryssland samt den senare mellan Tyskland, Danmark, Frankrike, England, Holland och Sverige. De kontraherande staterna förmåla här,

att de önska befästa de mellan dem bestående band av vänskap och god grannsämja och sålunda bidraga till den allmänna fredens bevarande; de finna vidare, att deras politik i avseende å Östersjöområdet och de till Nordsjön angränsande områden har till föremål upprätthållande av det nuvarande status quo i territoriellt hänseende; därför förklara de sig fast beslutna att orubbade bevara deras suveränitetsrättigheter över deras respektive besittningar inom ovannämnda områden. Om status quo hotas, skall samråd om mått och steg för dess upprätthållande vidtagas. Vid undertecknandet av traktaterna tillkom på Rysslands begäran ett tillägg, varigenom fastslogs, att principen om status quo endast avsåg den territoriella integriteten av parternas nuvarande besittningar, men icke på något sätt kunde åberopas i fråga om den fria utövningen av parternas suveränitetsrättigheter inom desamma. Säkerligen skymtar bakom detta tillägg den svävande frågan om Ålands befästade. Kanske hade man i Petersburg även någon bitanke på Finland.

Särskilda förhoppningar lägger fredsrörelsen vid att kunna genom en samfärd vädjan förmå makterna och främst stormakterna till en successiv avväpning. Man lägger synnerligen stor vikt på detta och många planer diskuteras i detta ämne. Naturligtvis ha alla dylika strävanden den verkan, att de i sin mån hålla fredstankarna vid liv samt medverka till att väcka det allmänna rättsmedvetandet och skapa den opinion, som till sist skall åstadkomma något. Det förefaller dock, som om betydande hinder måste resa sig för att få ut något annat ur en sådan tanke. Meningen är, synes det, att åstadkomma en överenskommelse i syfte att alla makter skola avrusta likformigt en viss procentdel av sina militära anstalter särskilt genom en årlig minskning av de årliga militärbudgeterna. Det kan verkligen ifrågasättas, om detta är en praktisk tanke, som någonsin kan räkna på ett utförande. Så länge krigsrustningarnas orsaker finnas kvar, nämligen de svävande förhållandena i Afrika och Asien och missnöjet hos underkuvade folk samt under frånvaron ännu av en internationell lag mot kriget, lära stormakterna knappast av teoretiskt intresse kunna ena sig om en dylik mekanisk åtgärd. Särskilt de, som äro svagare för tillfället än en eller flera rivaler, lära svårligen vilja gå in på en dylik nedsättning, som bibehåller underlägsenheten och på samma gång innefattar en viss utfästelse att alltid ställa sig på en svagare rustnings standpunkt. Den, som har ett övertag, vill kanske också ogärna släppa detsamma. Det förefaller, som om en fullständig avrustning på en gång med bibehållande av någon polisvakt vore en större sannolikhet inom en överskådlig framtid än den

successiva avvapningen. Detta nu såvitt angår stormakterna, som ju äro engagerade i de förhållanden, ur vilka väpnade förvecklingar kunna framgå.

Annorlunda ställer sig saken för mindre, självständiga nationer, som äro erkända medlemmar av det internationella samfundet. De äga att företrädesvis lita till skyddet av det internationella rättsmedvetande, som fördömer varje angrepp på dem. De kunna icke bestå i en kraftmätning med en stormakt. Deras styrka består i att utveckla en egen kultur samt gå i spetsen för de världsbefriande tankarna. För dem kan tiden vara inne att allvarligt överväga, huruvida de ej böra och kunna avrusta självständigt vare sig successivt eller helt och hållet. För ett sådant land kan tanken på en successiv avvapning, som endast får ske samfält för alla länder och i lika proportion, bliva en tvångströja, som obehörigen och obehövt binder dess handelsfrihet.

Ett exempel härpå erbjuder Sverige. Ovan har närmare utvecklats, hurusom man vid eftertanke måste komma till det resultat, att krigsfaran för oss hädanefter är minimal. Under sådana förhållanden och då vi i alla fall icke kunna annat än för en kort tid värja oss mot en stormakt, kan man verkligen fråga sig, om det är någon rimlighet i att ett sådant land fortfarande skall rusta efter stormaktsmönster. Det kan frågas, om det är rimligt, att fortfarande detta land skall årtionde efter årtionde anslå kanske hälften av sina inkomster till krigsrustningar och låta landet förblöda invärtes under långvariga tider för att med yttersta försakelse upprätthålla en stor krigsberedskap till lands, på vattnet och i luften och skapa ett bleksiktigt folk endast för att möta denna högst osannolika utsikt till krigsutbrott. En uppgift, som i stället väntar på oss, är att med verklig kraft taga itu med själva fredsarbetet. Genom att ständigt framhålla, att för oss med ingen rätt kan eller får föreligga någon krigsfara, kunna vi dessutom stärka den redan befästa internationella opinionen, att något sådant som krigsöverfall aldrig kan få mot oss ifrågakomma.

Internationell lagstiftning mot kriget.

Det fruktbaraste arbetet, som allmänt sysselsätter fredsörelserna, är utan tvivel strävandet att slita internationella tvister genom skiljedom. Detta arbete inlåter sig emellertid i de officiella instanserna mindre direkt på huvudfrågan, som gäller skapandet av en verklig internationell rättsordning, världssamhällets statsrätt eller folkrätten,

som den också kallas. Hitintills har i detta avseende åstadkommits en skiljedomstol i Haag, instiftad 1899 vid första universella fredskonferensen därstädes, vidare ett ganska stort antal skiljedomstraktater mellan olika länder samt slutligen en konvention vid den andra Haag-konferensen år 1907 mellan alla länder om avgörande på fredlig väg av internationella tvister.

Anlitandet av den gemensamma domstolen är emellertid ännu frivilligt och de lagar, som denna domstol eventuellt kan få döma över, äro endast de ovannämnda skiljedomskonventionerna. Den allmänna konventionen innehåller följande stadganden. Först överenskommo de kontraherande makterna att, i händelse en allvarlig meningsskiljaktighet eller tvist skulle uppstå, i den mån omständigheterna sådana medgiva, anlita en eller flera vänskapliga maktens bona officia eller medling, innan de vädja till vapen. Vidare kunna vid tvister, som varken beröra äran eller väsentliga intressen och som härleda sig från olika uppfattning av faktiska förhållanden, de tvistande överenskomma om tillsättandet av internationell undersökningskommission. Slutligen givas stadganden om internationell skiljedom, som har till ändamål att avgöra tvister mellan staterna genom av dem utsedda domare och »på grundvalen av aktning för rätten». Anlitande av skiljedom innebär förpliktelser att med ärligt uppsåt underkasta sig domen. Särskilt rekommenderas skiljedom uti frågor av juridisk natur och framför allt uti frågor rörande tolkning eller tillämpning av internationella överenskommelser. Makterna förbehöllo sig att avsluta nya allmänna eller särskilda överenskommelser i avsikt att utsträcka användandet av obligatorisk skiljedom till alla de fall, som de kunna komma att anse det möjligt att hänskjuta till skiljedom. För att underlätta ett hänskjutande till skiljedom av sådana tvister, vilka ej kunnat avgöras på diplomatisk väg, bibehölls en permanent skiljedomstol, sådan den upprättats av första fredskongressen.

De speciella skiljedomstraktaterna mellan olika länder pläga i huvudsak innehålla, att tvister skola, om de ej kunnat avgöras på diplomatisk väg, underställas den permanenta skiljedomstolen i Haag, likväl under förutsättning, att de ej beröra de särskilda ländernas livsintressen (vitala intressen), självständighet eller integritet (suveränitet). Åtskilliga konventioner hänskjuta ovillkorligt till skiljedom även skiljaktiga uppfattningar, huruvida en uppkommen tvist berör endera landets livsintressen och dylikt samt av denna grund är undantagen från obligatorisk skiljedom. Obligatorisk skiljedom för alla tvister förekommer endast enligt en mellan Danmark och Nederländerna år 1904 avslutad

skiljedomskonvention, som dessutom innehåller rätt för andra stater att sluta sig till densamma.

Man finner, hur hela detta skiljedomsförfarande innefattar endast ansatser till ett organiserat rättstillstånd. Den dömande verksamheten hänger så att säga i luften i brist på lag att döma efter. Den viktigaste grundvalen för det hela eller de s. k. livsintressena stå utanför lagstiftningen och lagskipningen.

*

Här se vi således tydligt, vad som felas, vad som återstår att göra i all synnerhet och vilka nya vägar vi ha att gå. En lagskipning blir väsentligen en dekoration eller ett godtycke, så länge den ej har en rättsordning att bygga på, en lagstiftning om rättens grundprinciper att tillämpa. En sådan lag måste liksom de enskilda staternas rättsordning bygga på samfundsmedlemmarnes okränkbarhet och frihet eller med andra ord vara en magna charta för folkrätten. Dessa medlemmar äro praktiskt taget nationerna. De äro nämligen de faktiska enheter, som för närvarande bestå, sammanhållna som de äro var för sig av gemensamhet i blodsband, språk, historiska anor och samtida intressen.

En lag kan i allmänhet ej komma till utan att den upp bäres av folkmedvetandet. Såsom ovan utvecklats, finnes detta medvetande i förevarande fall, såvitt det rör s. k. civiliserade nationer. Här möter således en utgångspunkt för en lagstiftning, som sedan kan vidgas och bliva alltmer universell, i den mån detta rättsmedvetande självt blir universellt. Det är nämligen icke nog med att ett rättsmedvetande finns eller med andra ord det är icke tillräckligt med ett axiom. I sådan händelse skulle all lagstiftning vara obehövlig. Lagens uppgift är att fastslå och regelbinda en rättsuppfattning, så att den ej förglömmar sig eller råkar på avvägar samt kan bliva verksam i de speciella fallen och vidare utvecklas.

För min del har jag genom egen eftertanke kommit till den uppfattningen, att vid sidan av det ingalunda onyttiga arbetet för att skapa lagar för kriget bör man målmedvetet och även officiellt inrikta sig på själva rättsordningens åstadkommande. Denna bevekelsegrund föranledde mig att år 1911 hos svenska interparlamentariska gruppen och år 1912 i svenska Riksdagen ifrågasätta ett skandinaviskt arbete utåt i syfte att »varje nations rätt att allt framgent leva sitt eget fria liv» måtte bliva fastslagen som internationell lag genom en samfödd konvention. Denna sak vann föga understöd, men så mycket större motstånd,

som utmynnade uti ett underkännande till och med av tankens aktualitet och berättigande. Då jag emellertid förstår, att den är riktig och erfarenheten lärt mig att den också är aktuell, icke ur parlamentarisk synpunkt visserligen, men ur verklighetens, är det en skyldighet att ej släppa den. Det är nog så, att vi uti det politiska livet ofta tänka för litet själva, utan leva på att flyktigt uppsnappa varjehanda, som hänt eller sagts. Följden är, att arbetet stannar i växten, att själva saken kommer till korta inför det personpolitiska och auktoritativa samt att hela framfärden blir fördröjd. För att gagna själva saken i detta fall, har jag emellertid nu forskat något mera även efter auktoriteter. Det har därvid befunnits, att ett tänkande i ämnet på skilda håll kommit till samma resultat och att uttrycket »varje nations rätt att allt framgent leva sitt eget fria liv» utlöst sig som den slutgiltiga formeln, under stundom nästan ordagrant lika.

Den andra Haag-konferensen, som bearbetade och vidgade något den förstas resultat, antog tretton konventioner jämte en deklaration. Av dessa konventioner avse tolv olika regler för krigföring. En konvention, den första, gäller åter som sagt avgörande på fredlig väg av internationella tvister. Uti denna ha de kontraherande regeringarnas högsta representanter förklarar sig skridit till en revision av den första överenskommelsen:

- »besjälade av en fast vilja att medverka till fredens bevarande;
- beslutna att med all kraft främja ett vänskapligt avgörande av internationella tvister;
- under erkännande av den solidaritet, som förenar medlemmarne av de civiliserade nationernas samfund;
- viljande utvidga rättens område och stärka den internationella rättskänslan;
- övertygade, att inrättandet av en beständig, för alla tillgänglig skiljedomstol, mitt ibland oberoende makter, kan verksamt bidra till detta mål;
- under beaktande av fördelarna av en allmän och regelbunden ordning av skiljedomsproceduren;
- eniga — — — därom, att det är av vikt att genom en internationell överenskommelse giva helgd åt de billighets- och rättsgrundsatsen, på vilka staternas säkerhet och folkens väl vila;
- och uppfylla av önskan att för vinnande av detta mål i högre grad betrygga undersökningskommissionernas och skiljedomstolarnas praktiska verksamhet samt att underlätta anlitaandet av skiljedom i tvister, som medgiva en summarisk procedur».

Dessa uttalanden äro synnerligen betydelsefulla. De visa, att den åberopade rättsgrundsatsen icke stannat i folkmedvetandet, utan upptagits i motiveringen till en internationell lagstiftning för freden. Det resultat, vartill nationernas delegerade sedan kommo, svarade visserligen icke mot premisserna. Men lagstiftningen är på väg i den rätta riktningen. Har väl en rättsgrundsats kommit in i motiveringen till en positiv lagstiftning, kan man förvänta, att den en annan gång kommer till synes även i paragraferna. Denna motivering har således fört frågan betydligt framåt och åberopades därför som huvudsakligt stöd för den vid förra riksdagen väckta motionen i ämnet. Det är av stort intresse sålunda att se, hur saken arbetat sig fram till och med bland en församling av regeringsombud, dit en dylik fråga brukar komma sist på sin mödosamma vandring genom de officiella instanserna.

Vid den *allmänna fredskongressen i Stockholm* år 1910 — och nu komma de nya auktoriteterna — framlade vice presidenten i den internationella fredsbyrån i Bern, Emile Arnaud, ett förslag till en lagcodex för den offentliga internationella rätten, Code International Public (Code de la Paix), innefattande en samling av föreskrifter för nationernas mellanhavanden sinsemellan och med underlydande nationer. Det kan vara av intresse att ur detta vidlyftiga aktstycke, bestående av 145 §§, återgiva de två första huvudkapitlen, lydande i översättning:

»*Allmänna grundsatser.*

§ 1. Förhållandena mellan nationerna regleras av samma allmänna rättsgrundsatser och moraliska principer som förhållandena mellan individerna.

§ 2. Ingen har rätt att skaffa sig själv rättvisa, ingen nation får förklara krig mot en annan.

§ 3. Varje tvist mellan nationer, som icke kunnat lösas i godo, skall avgöras på rättslig väg.

§ 4. Varje nations avtonomi är okränkbar.

§ 5. Det existerar ingen rätt till erövring.

§ 6. Nationerna hava rätt till legitimt försvar.

§ 7. Nationerna hava en oförytterlig och för alla tider gällande rätt att fritt förfoga över sig själva.

§ 8. Nationerna äro solidariska med varandra.

Internationella personer.

§ 9. Nationerna äro de enda internationella personerna.

§ 10. En nation är en samling av individer, som på ett varaktigt

sätt besitta ett bestämt territorium samt deltaga i utseendet av en gemensam styrelse, vilken ombesörjer administrationen, rättsskipningen och upprätthållandet av ordningen.

---

§ 13. Nationerna äro suveräna och jämlika.

---

§ 15. En koloni, grundlagd på ett territorium, som bebos av en civiliserad befolkning, har rättighet att begära avtonomi och konstitutera sig såsom en oberoende nation.

§ 16. Kolonier, grundlagda på territorier, som bebos av en icke civiliserad befolkning, presumeras hava tillkommit med nationernas tillstånd. Det är tillåtet för nationerna att göra sina anmärkningar över det sätt, på vilket dessa kolonier äro styrda och, för den händelse vederbörande nation icke fäster avseende vid dessa erinringar, sammanträda till en konferens för att komma överens om erforderliga åtgärder».

De två sista paragrafernas karaktär visa, var den ömtåliga punkten ligger, och angiva, fullt i överensstämmelse med den ovan gjorda framställningen, var de områden befinna sig, dit rättsmedvetandet och i synnerhet stormaktsrättsmedvetandet ännu icke hunnit. Den femtonde paragrafen syftar förmodligen icke direkt på undertryckta folk i Europa, men det synes dock ligga en undertryckt tanke bakom den. Och i den sextonde paragrafen finnes ingen bestämmelse om att det behärskade, icke civiliserade folkslaget skall också få göra sina erinringar.

Uti sitt tal för förslaget framhöll Arnaud, att från fredsrörelsens första början hade man för fredens förverkligande fordrat i främsta rummet att organisera rättvisan mellan nationerna. Vid fredskongressen i Rom 1891 hade en församling av sakkunniga och intresserade män från olika delar av världen sammankommit och avfattat några principer för en organisation i huvudsaklig överensstämmelse med första kapitlet i ovannämnda förslag och däribland även den grundsatsen, att »folken hade en oförytterlig och för all framtid gällande rätt att fritt förfoga över sig själva», såsom Emanuel Kant 1795 hade formulerat tanken. Vid fredskonferensen i Budapest år 1896 hade man kompletterat principerna särskilt med en definition på internationella personer. Under andra Haag-konferensen hade man haft den stora sorgen att konstatera, hurusom regeringarnas fullmäktige sysselsatt sig nästan uteslutande med lagar för kriget, varmed dock ej velat sägas, att ej även dessa hade sin betydelse.

Kongressen beslöt enhälligt att tillsätta en specialkommission av jurister för att granska förslaget och avfatta den slutliga lydelsen, som

sedan skulle underställas vederbörande såsom en av grundvalarna för förberedelserna för den tredje Haag-konferensen.

Enahanda uppfattning om vad det främst gäller att arbeta för i freds rörelsen återfinnes i den resolution, som antogs av *den internationella socialistiska kongressen* i Köpenhamn 1910 rörande bland annat världsfreden. Där heter det, att kongressen förväntar av de socialistiska representanterna i parlamentet bland annat ett oavlatligt ingripande »för alla nationers självbestämmanderätt och deras försvar mot krigiska angrepp och våldsamt förtryck». Ferdinand Lasalle yttrade en gång om nationaliteternas rätt följande: »Principen om fria oavhängiga nationaliteter är grundvalen och källan, modern och roten till demokratiens begrepp över huvud taget. Demokratien kan icke trampa nationaliteternas princip under fötterna utan att såsom en självmördare lägga hand på sin egen existens, utan att beröva sig varje grund till teoretiskt berättigande, utan att helt och hållet och i grunden förråda sig».

Vid den *internationella raskongressen* i London i juli 1911 beslöt kongressen med allmän anslutning att antaga en resolution, under betonande att liksom den franska revolutionen proklamerat de mänskliga rättigheterna, borde nutiden proklamera folkens oförytterliga rättigheter. Denna resolution lyder i översättning på följande sätt:

»Förhållandena mellan folken regleras av samma allmänna rättsgrundsatser och moraliska principer som mellanhavandena mellan individerna. Det existerar icke någon rätt till erövring. Ett folks avtonomi är okränkbar. Folken hava rätt till legitimt försvar. De äro solidariska sinsemellan. Folkens rätt att bestämma över sig själva gäller allt framgent och är oförytterlig. Folken böra grunda en internationell domstol för människans rättigheter och folkens rättigheter, sammansatt för varje folk av en till fyra personer, beklädda med sina landsmäns förtroende. Denna stora världsareopag, utrustad i början med moralisk befogenhet och sedan med officiell sanktion, skall representera det universella samvetet och kunna säga till de gamla nationerna, att de icke kunna utan att vanära sig, utan att begå ett brott mot civilisation och mänsklighet kränka människans rättigheter eller folkens rättigheter».

I början av år 1912 bildades i Frankrike en institution, kallad *nationernas centralbyrå* (l'Office Central des Nationalités). Denna har bildat filialer i olika länder. Dess uppgift är att ägna en mångsidig uppmärksamhet både vetenskapligt och genom propaganda åt nationerna, de självständiga såväl som de underkuvade, samt verka för godkännande av deras naturliga rättigheter. Dess uppgift är med andra ord att lämna sitt bidrag till att skapa ett samvete hos folken. Föreningen erkänner

inga kompromisser och den tiger därför icke om de förtryckta nationerna i Europa, utan talar alldeles särskilt om dem. Ur dess tidskrift »Les Annales des Nationalités» må återgivas följande för verksamheten betecknande uttalanden: »Nationaliteterna, deras ideal, deras kärlek till rättvisa, deras vilja att förvärva och bevara sin avtonomi äro politiska faktorer av den allra största betydelse. Oförstådda eller illa ledda, kunna dessa faktorer bli ödesdigra för freden, och alla, som arbeta för att skapa ett bättre samhälle, böra ovillkorligen räkna med dem vid äventyr att eljest bli betraktade som drömmare och att se sina optimistiska förhoppningar grymt vederlagda av verkligheten.» »Varje nation har intresse av att försvara rättvisan och frihetens principer och varje folks rätt till avtonomi. Alla hava plikter att utan baktanke på herravälde ingå en fruktsam union, där alla medlommarnas rättigheter i den stora mänskliga familjen äro respekterade. Varje annan lösning kan endast förlänga den internationella anarkien, ett ständigt hot för freden. Det är detta, som de flesta realpolitiska fredsvänner så beundransvärt väl förstått, alla, som ej nöja sig med att bara böla ordet fred, men hava mod att betrakta problemet rakt i ansiktet djärvt och öppet, sådant som det är, utan att försöka vika för svårigheterna.»

Sommaren 1912 anordnade denna institution en konferens, besökt av omkring 200 vetenskapsmän, journalister och ombud från 24 nationer för att diskutera frågorna och förbereda en allmän nationernas kongress.

Den framställning, som frambars år 1912 uti Riksdagen uti detta ämne, mottogs i Riksdagen av de fleste med medlidsamma axelryckningar. Det må då vara förlåtligt och kanske nyttigt att emot detta motstånd åberopa, att på tillskyndan av en svensk fredsvän ägnades framställningen en ledare uti ovannämnda tidskrift, varefter följde ett återgivande av framställningen i väsentligaste delar. Därefter mottog huvudmotionären brev från förutnämnda institution, däri bland annat meddelas, att lyckönskningar inkommit till dem från alla håll och att många tidningar, tillhörande de små nationaliteterna, hade publicerat mycket lovordande artiklar över framställningen (»Des felicitations nous parviennent de partout et beaucoup de journaux appartenant aux petites nationalités ont publié sur votre proposition des articles très élogieux»). Så alldeles utan reson måtte motionen således icke hava varit i alla fall.

I Frankrike har även år 1912 bildats en annan internationell *sammanslutning för folkens rätt* (Ligue internationale pour le droit des peuples). Denna sammanslutnings program går i ungefär samma riktning som ovan sagts, men någon väsentlig propaganda synes den ännu ej inlåtit sig på.

Vid *sjunde nordiska fredsmötet* i Kristiania i juli 1912 antogs i förevarande ämne i anledning av en motion från undertecknad ett så lydande uttalande: »Sjunde nordiska fredsmötet i Kristiania uttalar, att den sedan lång tid i folkens medvetande erkända rätten för nationerna att leva sitt fria liv är ett grundläggande moment för den mellanfolkliga samhällslagstiftningen, och uppmanar därför alla fredsvänner att verka för dessa grundsatsers fastslående som internationell lag. Mötet uttalar i samband härmed, att undertryckta nationer, som betrakta sig som offer för våldet, böra tillerkännas självstyrelse.»

Till *nordiska interparlamentariska konferensen* i september 1912 i Köpenhamn insändes en framställning bland annat i förevarande ämne under återopande av den i Andra kammaren väckta motionens innehåll. Denna framställning fick dock veterligen ej någon plats på dagordningen.

o

Det måste nu som sagt betonas, att en verksamhet, ett strävande för uppväckande av ett internationellt samvete icke kan inlåta sig på kompromisser med sin rättsuppfattning. Detta strävande måste säga ifrån, att vad man vill är icke blott självständiga nationers okränkbarhet, utan lika mycket att underkuvade nationaliteter skola vara berättigade till självbestämmingsrätt. Man tycker, att mänskligheten nu borde hunnit så långt, att ett sådant övervägande kunde begynna. Men ännu vilar mörkret över styrelser och folk så tungt, att de icke se eller våga se vilken avgörande ljusning skulle komma för alla genom en samling för att verkligt föra ut i det internationella livet den »aktning för rätten», vilken Haag-konferensens deltagare ägnat en hyllning med sina läppar. De undertryckta nationernas sak är säkerligen på länge ej mogen att kunna genomföras på någon officiell konferens, i vilken stormakter deltaga. Men den bör begynna att diskuteras.

Det invändes ibland, att ett folks förtryck över ett annat i nutiden ej betyder något. Ty en gång i framtiden skall på detta sätt, såsom i förflutna utvecklingsperioder, de två folken sammansmälta till ett, och då tänker ingen något vidare på, hur det varit fordomtima. Men levande generationer räkna först med sig själva. De äro icke villiga att självmant gå dessa vägar och de hava rätt att även vägra det. Genom folkens självbestämmingsrätt skall ett sammansmältande i tillbörliga fall ske ändå, men på ett legitimt sätt. Då krigen avskaffats och folken allt mera komma varandra nära, randas nya tider med nya företeelser.

Skulle det icke då även kunna inträffa, att två folk frivilligt av eget intresse besluta sig för en gemensam hushållning? Säkerligen kommer så att ske och därvid blir det samhörighet i ras, som blir i första hand avgörande.

Freds rörelsens målsmän.

När ett krav skall göras gällande, må man se till, att det framföres på rätt plats. Nu är det så, att fredsrörelsen liksom andra folkfrågor icke börjat föras fram av styrelserna, utan bland folken själva. Däruti ligger en förvissning om, att det hela till sist kan bliva till någonting.

Frivilliga sammanslutningar i *fredsföreningar* ha sysslat med att skapa upplysning och att organisera opinionen. Dessa sammanslutningar, samlade till världskongresser, ha ägnat frågan den mångsidigaste uppmärksamhet, i det att de direkt arbeta både på en lagstiftning för kriget och en lagstiftning för freden. På sista tiden ha de börjat lägga tyngdpunkten på det senare, och även deras kongress i Geneve år 1912 gick företrädesvis i riktning mot det åskådningssätt, för vilket ifrågavarande framställning utgör ett uttryck.

Vid sidan av dessa sammanslutningar framträda *arbetarnas organisationer* såsom en makt för sig. De verka omskapande på det internationella livet genom den praktiska förbrödringen mellan de organiserade arbetarna. Internationalen, som arbetarnas mellanfolkliga union kallas, har också vida större utvägar att sätta makt bakom sina strävanden än fredsföreningarna, och det är därför en ständigt återkommande uppgift för densamma att finna former för denna maktutövning i syfte att vid skilda tillfällen främja folkförbrödringen och under påkommande vanskligheter rätta situationen och hävda rätten.

Det officiella fredsarbetet genom *regeringarna* har varit mera ointresserat eller betänksamt i handling, helst regeringarna ofta representera de makter, som gynna kriget. Emellertid har man även där alltmer måst följa de vägar folkopinionen utpekat. Fortfarande sysslas dock mera med regler för kriget än med grundsatser för freden. På sistone ha stormakternas styrelser dessutom inriktat sina strävanden på att hålla varandra i schack och förekomma krigsutbrott, för vars fruktansvärda verkningar man alltmer tvekar att påtaga sig ansvaret. Ju flera stormakter, som uppkommit, ju verkningsfullare har detta schackspel visat sig vara. Samlandet av de italienska och de tyska småstaterna till enheter, Nordamerikas Förenta staters aktiva inträde i stormakternas

utrikespolitik och Japans plötsliga framträdande ha därför varit på sätt och vis verkningsfulla till förekommande av krigsutbrott, ehuru väl rustningarna ingalunda minskats genom dessa tilldragelser.

Riksförsamlingarna åter ha fått spela en övervägande slät figur i fredsarbetet. Genom gammal konstitutionell praxis har det ansetts vara regeringarna förbehållet att ensamma sköta utrikespolitiken och till och med att göra detta hemlighetsfullt. Parlamenten ha fått bevilja penningar, men i övrigt mycket obetydligt blanda sig i saken.

Nu bör man ha fått en känsla av, att denna ordning icke är hållbar. Men man har ännu icke kommit sig för att konstitutionellt bryta med densamma avsevärt. Det är väl därför enskilda medlemmar i riksförsamlingarna bildat enskilda *interparlamentariska grupper* och sedan sammanslutit dem till en interparlamentarisk union. En sådan sammanslutning har den praktiska uppgiften, att ett internationellt samarbete därigenom underlättas. Den är å andra sidan en tämligen godtycklig organisation, som icke handlar under representantskapets ansvar och med tillbörlig hänsyn till den opinion, som representeras av valmanskåren.

Redan såsom en sammanslutning av ledamöter i parlamenten kommer organisationen att få en betänksammare karaktär än de folkliga fredsföreningarna och internationalen. Den nyss antydda omständigheten att de uppträda såsom volontärer i fredsarbetet gör, att folkopinionens vindar och de principiella grundsatserna ha svårare att göra sig gällande inom organisationen. Den interparlamentariska sammanslutningen har därför alltid varit den konservativaste fredsorganisationen, som ännu i dag med förkärlek sysslar uteslutande med regler för kriget i de olika avseenden, som förut närmare uppräknats, samt vänder sig bort från det direkta arbetet med skapandet av en rättsordning och ibland rent av motarbetar detsamma.

Detta har gjort, att de socialistiska parlamentsledamöterna, som valts med uppgift att omdana samhället, länge hållit sig borta från dessa församlingar. Emellertid kan man ju säga, att skall socialismen gå de parlamentariska vägarna, bör den också utnyttja alla de former för parlamentarisk verksamhet, som tidsförhållandena skapat. Därför ha alltmer medlemmarna i de socialdemokratiska grupperna inträtt även i de interparlamentariska fredsgrupperna. Tysklands socialdemokrater exempelvis stå dock fortfarande utanför och den norska fraktionen har förra året å nyo utträtt ur den norska interparlamentariska gruppen.

Det visar sig mångenstädes, att den kraft, som den socialdemokratiska politiken skulle föra med sig, brytes betydligt inför de stora parlamentariska vanskligheterna och ännu mer måste detta bliva fallet

inom den okontrollerade interparlamentariska privata sammanslutningen. Sålunda är en ledande paroll inom den socialdemokratiska kontingenten av svenska fredsgruppen för närvarande, att arbetet nu bör väsentligen inriktas på regler för kriget i angivna avseenden. Ett direkt arbete för rättsprincipen och framförandet av dess grundval, nationernas rätt, anses icke vara någon uppgift för den närvarande tiden, och någon talan för den saken bör helst icke ens få göra sig hörd vid de internationella interparlamentariska förhandlingarna. Man åberopar ibland härför, att en marxistisk uppfattning kräver, att arbetet bedrivs på detta sätt, en uppfattning, som jag föreställer mig, att Marx själv skulle bli särdeles överraskad över, ifall han levat. Visserligen blir samarbetet också tämligen enigt mellan alla partierna inom interparlamentariska grupperna på detta sätt. Men hur går det med människorna och deras framtidsutsikter?

Skola principerna få tillfälle att göra någon gärning, måste därför det utrikespolitiska arbetet inom interparlamentariska grupperna i väsentliga delar återföres till parlamenten själva. Det blir bekymmersamt nog ändå även under hägnet av detta målsmanskap.

Den nya världspolitiken bör emellertid icke liksom den gamla få vara en maktbefogenhet, förbehållen allenast *de större staterna*. Snarare framstår den såsom ännu viktigare för ett mindre land, vilket måste med än större flit och vakenhet bereda sig sin tillbörliga plats. I nydaningen av utrikespolitiken ha *de små nationerna* även på visst sätt en större uppgift att fylla än de stora. Liksom de fattigare klasserna äga fördel av den verkliga rättvisan och därför bliva dennas naturliga målsmän, på samma sätt få de små nationerna en påtagligare fördel av den förnuftiga utrikespolitik, som utan kränkning av någons rätt skall leda mänskligheten framåt till allt högre enheter. De små nationerna ha här en naturlig kallelse att gå i spetsen med föredömena. Må de då också göra det.

*

Med hänsyn till den uppfattning, som sålunda uttalats, att de små folken och deras parlament äro av tidsförhållandena och sina egna intressen uppfordrade att framträda i utrikespolitiken och att de därvid framför allt äro kallade att ur bestående förhållanden framtrolla en fruktbar förvandling genom utsäende av rättens tankar, har jag kommit till den uppfattningen, att denna sak måste upp i Riksdagen.

I min framställning år 1911 till Riksdagens interparlamentariska

fredsgrupp yrkades därför på anförda skäl bland annat, att fredsgruppen ville, helst i samråd med danska och norska interparlamentariska fredsgrupperna, taga vederbörliga initiativ till:

1:o) en hänvändelse till samtliga stater om avgivande av en samfäll och officiell förklaring, att varje självständig nation är berättigad att oförkränt allt framgent leva sitt eget fria liv;

2:o) en hänvändelse till samtliga stater om ett samfällt och officiellt samråd, huruvida ej mänsklighetens civilisation nu borde hunnit så långt, att ett allvarligt övervägande kunde begynna, på vad sätt underkuvade nationer, som ännu betrakta sig såsom offer för våldet, böra vara berättigade till självbestämningrätt eller avtonomi.

Fredsgruppen fann under uttalande av sina sympatier för de motiv, som föranlett framställningarna, sig dock icke kunna för det dåvarande företaga någon åtgärd med anledning av desamma. Förslagsställaren var vid tillfället av sjukdom hindrad att närvara.

I den vid 1912 års riksdag väckta, av sexton ledamöter i kammaren undertecknade motionen skattades i viss mån åt opportunitetssynpunkter, visserligen icke i motiven, men i själva yrkandet, som utmynnade i en hemställan, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — helst efter samråd med de båda andra skandinaviska länderna — taga initiativ till en hänvändelse till samtliga stater i syfte att utröna villkoren, under vilka genom en samfäll konvention må kunna fastslås såsom internationell lag, att varje självständig nation är berättigad att allt framgent leva sitt eget fria liv ävensom eventuellt ombestyra, att denna gärd av »aktning för rätten» komme till behandling vid nästa Haag-konferens.

Andra kammarens tillfälliga utskott, som behandlade ärendet, fann framställningens syfte vara vackert samt avstyrkte enhälligt densamma. Vid avgörandet i Andra kammaren bifölls detta utlåtande med 114 röster mot 29, som tillföllu motionen. Minoriteten utgjordes förmodligen huvudsakligen av socialdemokrater och ett färre antal liberaler.

Med erinran, att ifrågavarande angelägenhet bör befrämjas helst i samförstånd med de båda andra skandinaviska länderna eller ock med småstaterna i allmänhet, hemställes nu,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, vilka oavlåtliga initiativ kunna från svensk sida vidtagas för att i det officiella fredsarbetet främja strävandena, att såsom internationell lag må bliva fastslaget det i rättsmedvetandet ingående kravet,

att varje självständig nation liksom varje underkuvad nation, som betraktar sig såsom offer för våldet, är berättigad att allt framgent leva sitt eget fria liv.

Stockholm den 5 februari 1913.

Carl Lindhagen.